

חבל נחלתו

סימן נד

דבר דואר שאבד בישוב

שאלה

בישובנו, המזכירה שעוסקת בצרכי הקהילה היא גם פקידת הדואר. היא מקבלת מאנשי הישוב דברי דואר למשלוח ומעבירה אותו למכונית הדואר, ומקבלת מהמוביל של דואר ישראל דברי דואר ומחלקת אותו לתאי החברים בישוב. בדברי דואר רגילים אין מסירה מיד ליד לא מהחברים לפקידה ולא מהפקידה לחברים, אלא הדואר הנשלח והמתקבל מוכנס לתיבות נעולות. לעתים במסירת דואר רשום או חבילה ההעברה ישירה מיד ליד, הן במשלוח והן בקבלה. חבר ישוב נתן שטר בן חמישים שקל ליד המזכירה לשם קניית בולים עבורו. המזכירה לא הספיקה לעשות זאת. מכיון שכך הניחה את השטר במעטפה וחילקה אותו עם שאר הדואר לתא הדואר של נותן הכסף. החבר טוען שהכסף לא הגיע לידו.

האם המוסר הפסיד את כספו, או שהמזכירה חייבת בתשלומים. אם היא חייבת האם כאדם פרטי או כעובדת המשרד (ואז הישוב בפועל חייב בתשלומים)?

תשובה

א. הכסף בא ליד הפקידה בתורת פקדון לשם קניית בולים. וכיון שזהו חלק מעבודתה אין להתייחס לכך בתורת טובה אישית לקונה הבולים ופקדון ביד שומר חינוך, אלא כחלק מעבודתה. וכשם שמביאים לה חבילות למשלוח או

מכתבים והיא אחראית עליהם לשולחם ליעודם, ה"ה לגבי קניית בולים. וא"כ הרי היא שומרת שכר על הכסף עד שתקנה בו בולים.

ב. כל עובד במשרד הוא כשומר שכר על תחומי עבודתו, כיון שהוא עובד בשכר הוא מחוייב בהם על גניבה ואבידה וכמובן על פשיעה. ואין זה משנה שהוא נשכר ע"י מזכירות הישוב ולא ע"י החבר שמסר את הכסף. ותחומי שמירתה הם על הציווד במשרדה ועל החומרים הבאים לידה במסגרת עבודתה. ואף אם את משכורתה היא מקבלת ממזכירות הישוב, היא חייבת בשמירה כלפי חברי הישוב על דואר שמתקבל עבורם ועל דואר שהם שולחים.

ג. במקרה הנוכחי היא לא הצליחה לקנות בולים למפקיד ולכן היתה צריכה להשיב את הפקדון – הממון ליד בעליו. השבת הפקדון צריכה להיות השבה גמורה ליד המפקיד, כן נראה מדברי הבית יוסף (ח"מ סי' פג אות ג ד"ה ואם יש): "וכתב עוד (בשו"ת הריטב"א סי' קפה) והיכא שהשאייל ראובן כליו לשמעון וחזר שמעון והשאיילן ללוי ובא לוי לתפוס בהן בשביל ראובן ויש לו מגו מהו יכול שמעון לתבען מלוי או לא מי אמרינן דהוי כההיא דאבימי (שם) או לא. והשיב נראה דלא דמיא דהכא כיון שבתורת שאלה קבלו משמעון נתחייב להשיב לו השבה גמורה ולא דמי לעובדא דאבימי דהתם ברשות בעל דבר הגיעו לידו ומיהו אם לא הפקידו שמעון ללוי אלא שתפס בו מרשות שמעון או מידו שלא

חבל נחלתו

נאמר: "דהנהו גינאי דכל יומא הוה מפקדי מרייהו גבה דההיא סבתא. יומא חד אפקדינהו לגבי חד מינייהו, שמע קלא בי הלולא, נפק אזל, אפקדינהו לגבה דההיא סבתא. אדאזל ואתא אגנוב מרייהו. אתא לקמיה דרב ופטריה. מאן דחזא סבר משום שומר שמסר לשומר – פטור, ולא היא. שאני התם, **דכל יומא נמי אינהו גופייהו גבה דההיא סבתא הוה מפקדי להו**". וא"כ כיון שהמפקיד הסכים לדרך השבת פקדון זו, הפקידה לא התרשלה. ואף אם הכסף המושב נגנב מהתיבה או שהוכנס לתיבה אחרת בטעות, והמקבלו בשוגג או במזיד לא השיבו, סו"ס על דרך זו הסכימו תושבי המקום, ולכן אין בהשבה זו שום התרשלות. ורק אם המפקיד התנה בפירוש שישבו את הבולים או את הכסף לידי ולא לתיבת הדואר – יכול הוא לטעון שאין זו השבה ראויה.

ה. לכאורה המפקיד יכול לדרוש: השבעי לי שהשבת את המעטפה ובה הממון לתיבת הדואר שלי. מפני שהוא טוען ברי שהפקדתי אצלך ממון והפקידה אינה טוענת בברי שהשיבה את הכסף לתיבת הדואר שלו. אולם היא אינה צריכה להישבע לו על כך. כל שהיא צריכה להישבע שלא התרשלה ונהגה בכסף כבכל דואר בישוב וזה היא יכולה להישבע. והשבועה היא שבועת היסת, כאמור במשנה במסכת שבועות (פ"ז מ"ו): "נתן לו את הדינר אמר לו תן לי את הפירות אמר לו נתתים לך והולכתן לתוך ביתך ישבע חנוני רבי יהודה אומר כל שהפירות בידו ידו על העליונה".

ופרש הרמב"ם: "אבל אם היו הפירות בחנותו של מוכר אינו חייב אלא שבועת

מדעתו נראה שתפיסתו תפיסה ואידך חייב לשלם לפי שפשע בשמירתו עכ"ל".

וכן הזכירו זאת האחרונים הרמ"א (חו"מ סי' נח ס"א) ובנו"כ שם: ש"ך (שם ס"ק ט) וביאור הגר"א (שם ס"ק ח).

ועי' קצות החושן (חו"מ סי' ז) שאין לנפקד לתפוס בחובו את הפקדון המופקד בידו: "ויש לזה פנים על פי נגלה והוא שיטת הריטב"א פרק הכותב (כתובות פד, ב ד"ה ההוא בקרא) דהיכא שבא ליד הנפקד בתורת פקדון **צריך למיעבד השבה מעליא**, ועיין ש"ך סימן נ"ח סק"ט, ולכן בעל נפש ירחיק מזה". וכ"כ הרדב"ז (שו"ת ח"ג סי' תפה) והביאם בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ב סי' פו).

וכן דנו האחרונים האם חל על פקדון שיעבודא דר"נ (קצות החושן סי' פו ס"ק ד, נתיבות המשפט סי' פו ס"ק א). ודעת הי"ש"ש (ב"ק פ"ט סי' לט) שאע"פ שכל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ולכן הנפקד יודע שהפקדון יכול להיות ביד אשתו ובניו של נפקד, אבל הנפקד אינו יכול להחזיר את הפקדון ליד אשתו ובניו של מפקיד והוא יכול לטעון אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר.

וא"כ במקרה שלפנינו הרי הפקידה טוענת שהכניסה את הכסף למעטפה ושמה אותו בתיבת הדואר של המפקיד, ולכאורה אין זו החזרה לידי, ועליה לשלם.

ד. אולם נראה שכיון שזו דרך ההתנהלות הרגילה בישוב ואם היתה קונה לו בולים ג"כ היתה מחזירה לו ע"י הנחה בתיבת הדואר של המפקיד, וא"כ מה לי הן מה לי דמיהן, כך דרך העברת דברי דואר בישוב.

וילמד הדבר מבבא מציעא (לו ע"א) שם

חבל נחלתו

בפת"ש שם ס"ק לח שהבי"ד יראו לפשר ביניהם כדי שלא יבואו לידי שבועה, ועי' פת"ש סי' יב ס"ק ג ששיעור הפשרה הוא כפי ראות עיני הבי"ד, ועי' פד"ר כרך ז עמ' 350, ועי' שבות יעקב ח"ג סי' רפב במחוייב שבועת הנוטלים שהפשרה היא שיטול שלישי בעד השבועה, ועי' תרשיש שהם חו"מ סי' עא שבמחוייב שבועת הנפטרים אם זו שבועה דאורייתא נוהגים לפשר לחצאין, ובמחוייב שבועה דרבנן נותן שלישי. עולה שצריך לפשר למנוע עונש שבועה מן הפקידה. ונראה שכיון שהיא פקידה של הישוב הישוב צריך לשלם את הפשרה ולא הפקידה.

מסקנה

על הישוב שהפקידה עובדת מטעמו לשלם למפקיד סך 16.66 שקל.

היסת לפי הכלל המוציא מחברו עליו הראיה, ואם אין שם ראיה הרי זה פטור וישבע היסת". וכן פסק בהלכות מכירה (פ"כ ה"ז).

וכן נראה מדברי הרמ"א (חו"מ סי' צחר ס"ב): "מפקיד שאמר: נגנב לי מן הפקדון, והשומר אומר: איני יודע, נשבע שאינו יודע, ופטור. (תשובת רשב"א סימן אלף קל"ד)". והמדובר שם בשומר שכו.

ו. אולם בימינו כדי להינצל מעונש שבועה אנו מטילים פשרה ביניהם. והמחוייב שבועה צריך לשלם שלישי מהנתבע ממנו כדי להיפטר מהשבוע כן העלו ב'פסקי דין – ירושלים' (דיני ממונות ובירורי יהדות ג, עמ' סח): "ופסק השו"ע חו"מ סי' יב סעי' ב שאם חייבו בי"ד שבועה לאחד מבעלי הדין רשאי הבי"ד לעשות פשרה ביניהם כדי להיפטר מעונש שבועה, וכתב בשער המשפט סי' פז ס"ק כז והובא

סימן נה

קבוע ופירש בדיני ממונות

ומיעוט אינו נידון כרוב אלא דינו מסופק. עולה ששני כללים אלו נוגדים את הכלל של המוציא מחברו וכו', ולכן בדיני ממונות אין נוהגים על פיהם. ומצאתי בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה א ח"א סי' רנד) שיוצא לומר שלא שייך כלל דין קבוע בדיני ממונות, ואלו דבריו: "והנה ענין קבוע בד"מ לפע"ד אין לו ענין דדוקא היכא דשייך ללכת בתר רוב בזה גלתה התורה דאם ה' קבוע נעשה ספק אבל בממון דלא אזלינן בתר רובא א"כ העיקר דלא אפשר להוציא מספק וא"כ מה נ"מ אי

א. המושגים: "כל קבוע כמחצה על מחצה דמ"י" (יומא פז ע"ב וכתובות טו ע"א ובמקומות נוספים) וכן "כל דפריש מדובא פריש" (שם) מוכרים ככללים להכרעה בדיני איסור והיתר, ולא ככללים להכרעה בדיני ממונות. בדרך כלל בדיני ממונות אין הולכים אחר הרוב, אלא המוציא מחברו עליו הראיה, והמוחזקות בממון היא הקובעת ומשליכה על הצד הרוצה להוציא את חובת הראיה על מנת להוציא מהמוחזק את הממון. המושג 'קבוע' יחודו בכך שפרט שהוצא מתוך כלל שיש בו רוב